

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

แบบการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคของเยาวชนมุสลิมครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยให้เยาวชนมุสลิมเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมกรรมการบริโภคภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ เป็นหลักและวิธีเชิงปริมาณเป็นการเสริม

ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคของเยาวชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัย เพื่อทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภค

2. ข้อมูลจากภาคสนาม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ

- 2.1 การสำรวจเพื่อสืบหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 2.2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภค

แบบเจาะลึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสายบุรีอิสลามวิทยา ต.ตะลุมบอน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี จำนวน 1,200 คน

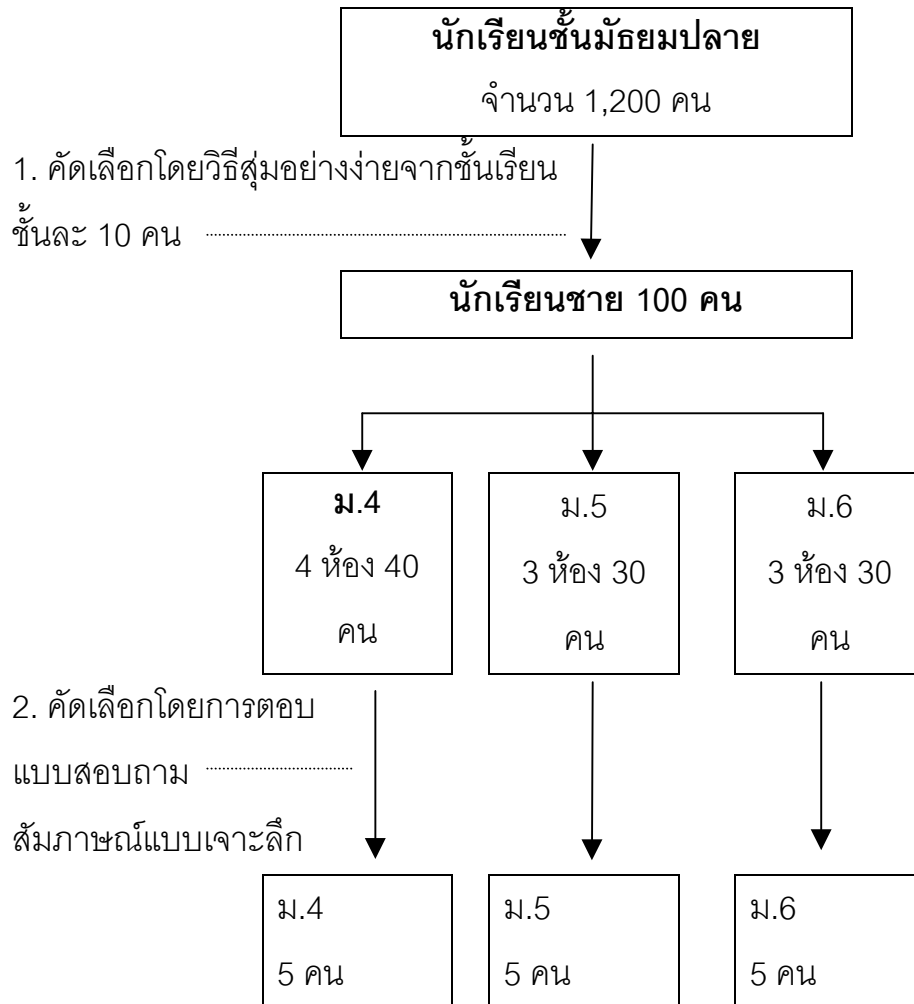
2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 เลือกนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 โรงเรียนสายบุรีอิสลามวิทยา โดยวิธีสุ่มอย่างแบบง่าย (simple random sampling) จากนักเรียน 10 ห้องเรียนๆ ละ 10 คน เป็นจำนวน 100 คน (เฉพาะนักเรียนชาย) เนื่องจากนักเรียนหญิงมีข้อห้ามมิให้ใส่เสื้อรัดรูปและแขนสั้น ดังนั้นโอกาสที่นักเรียนหญิงจะบริโภคเสื้อผ่ามือสองมีน้อยมาก แต่นักเรียนชายนั้นไม่มีข้อห้ามในส่วนนี้

2.2 ให้นักเรียนที่เลือกได้จากข้อ 2.1 ตอบแบบสอบถาม และคัดเลือกผู้ที่ทำคะแนนได้สูงสุด ชั้นละ 5 คน รวม 15 คน ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 4 เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แผนภาพ 4 ขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ

1. แบบสอบถามสำหรับการสำรวจ (questionnaire for survey) ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะทำการสำรวจไว้ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภค เพื่อคัดเลือกนักเรียนที่มีพฤติกรรมการบริโภคเสื้อผ้ามือสองมากที่สุดเป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 คำนิยมเกี่ยวกับซื้อเสื้อผ้ามือสอง

- 1.2 เสื้อผ้ามือสองที่มียี่ห้อ (brand name)
- 1.3 จำนวนเสื้อผ้ามือสองที่ซื้อในแต่ละปีหรือแต่ละครั้ง
- 1.4 หลักการหรือวิธีการซื้อ/การคิดเองหรือเลียนแบบ
- 1.5 กลุ่มอ้างอิง
- 1.6 เหตุผลในการเลือกซื้อแบบเสื้อผ้ามือสอง
- 1.7 สถานที่ที่เขาซื้อเสื้อผ้ามือสอง
- 1.8 เกณฑ์หรือลักษณะเสื้อผ้ามือสองที่ใช้ในการพิจารณาเลือกซื้อ
- 1.9 ประเภทสินค้ามือสองที่เลือกซื้อ
- 1.10 ความถี่ในการไปตลาดซื้อเสื้อผ้ามือสอง

2. **แบบแนวสัมภาษณ์** (schedule guides) ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะทำการสัมภาษณ์ ให้อย่างกว้างๆ เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งมีประเด็นคำถามดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

- 2.1 อายุของเยาวชน
- 2.2 เงินที่ได้รับแต่ละเดือน
- 2.3 การคมนาคมในการไปซื้อเสื้อผ้ามือสอง
- 2.4 โครงสร้างของครอบครัวและกลุ่มเพื่อน
- 2.5 ความสัมพันธ์และกิจกรรมของบุคคลในครอบครัวและกลุ่มเพื่อน

ส่วนที่ 2 กระบวนการการเลียนแบบและการคิดประดิษฐ์ใหม่ ได้แก่

- 2.6 ต้นแบบในการแต่งกาย
- 2.7 ลักษณะการเลียนแบบการแต่งกายจากต้นแบบ
- 2.8 เหตุผลที่เลือกเลียนแบบการแต่งกาย
- 2.9 ความเป็นผู้นำทางความคิดในเรื่องการแต่งกาย
- 2.10 การยอมรับและกล้าแต่งกายแบบใหม่
- 2.11 เกณฑ์ในการยอมรับการแต่งกายแบบใหม่

- 2.12 แหล่งข้อมูลเสื้อฝ้ามือสอง
- 2.13 วิธีการเลือกเสื้อฝ้ามือสอง
- 2.14 ลักษณะเสื้อฝ้ามือสองที่ใช้ในการพิจารณาเลือกซื้อ
- 2.15 ผู้ที่ปรึกษาและเหตุผลที่ปรึกษาผู้นั้น
- 2.16 การตอบสนองของผู้ที่ผ่านปรึกษา
- 2.17 การวางแผนการซื้อเสื้อฝ้ามือสอง
- 2.18 ปัญหาในการซื้อเสื้อฝ้ามือสอง

ส่วนที่ 3 ผลลัพธ์ที่ได้จากการเลียนแบบและการคิดประดิษฐ์ใหม่ ได้แก่

- 2.19 พฤติกรรมการบริโภคเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลือกซื้อและรูปแบบการแต่งกายด้วยเสื้อฝ้ามือสองเมื่อ 5 ปีที่แล้วกับปัจจุบัน โดยการเปรียบเทียบ
- 2.20 การตอบสนองของคนรอบข้าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ

1. **การสังเกต** ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตทั้งแบบไม่มีส่วนร่วมโดยตรง (non – participant observation) กล่าวคือ ผู้วิจัยจะสังเกตอยู่วงนอกไม่ได้ไปร่วมกิจกรรม ซึ่งจะใช้การสังเกตลักษณะนี้เฉพาะในระยะแรกเท่านั้น และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ซึ่งเป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง และพยายามทำให้กลุ่มตัวอย่างยอมรับว่าผู้วิจัยมีสถานภาพและบทบาทเดียวกับตน โดยผู้วิจัยได้สังเกตการบริโภคเสื้อฝ้ามือสองของนักเรียน และเข้าร่วมซื้อสินค้าเสื้อฝ้ามือสองพร้อมกับนักเรียนตามตลาดนัดและร้านเสื้อฝ้ามือสองทั่วไป
2. **การสัมภาษณ์** เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญมากสำหรับการศึกษานี้ ซึ่งผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ในการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจะใช้บางช่วงของการศึกษาภาคสนาม เช่น ช่วงแรกเข้าไป

เก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียนและกลุ่มประชากรที่ศึกษา ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะใช้ตลอดในช่วงของการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองและมีการเตรียมแนวคำถามกว้างๆ (schedule guides) มาล่วงหน้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ก่อนเข้าไปทำวิจัยภาคสนามผู้วิจัยเตรียมตนเองทั้งทางด้านความรู้และทักษะเพื่อเข้าไปทำวิจัย จากเอกสาร หนังสือ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นจึงนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านพฤติกรรมผู้บริโภคร เพื่อขอคำแนะนำ และทำความเข้าใจในประเด็นที่จะทำการวิจัย
2. การสร้างความคุ้นเคยก่อนลงสนาม เนื่องจากผู้วิจัยเป็นครูสอนในพื้นที่ และมีความคุ้นเคยกับกลุ่มประชากรเป็นอย่างดีทำให้การเข้าถึงประชากรที่จะศึกษาเป็นไปได้ไม่ยาก โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมที่บ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์และคุ้นเคยมากขึ้น (rapport)
3. ในการเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการเข้าสู่สนามออกเป็น 4 ช่วงดังต่อไปนี้

ช่วงที่หนึ่ง ผู้วิจัยจะเข้าสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน ลักษณะการบริหารงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนโดยผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตโดยตรงเนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้สอนอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จึงมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์คณะผู้บริหาร อาจารย์ ตลอดจนนักเรียนโรงเรียนสายบุรีอิสลามวิทยา โดยใช้เวลาช่วงนี้ประมาณ 1 เดือน

ช่วงที่สอง ผู้วิจัยเข้าสนามรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจจากประชากร 100 คน เพื่อเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

ช่วงที่สาม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและกิจกรรมบางอย่างที่เกิดขึ้นในอดีตว่ารูปแบบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคมีขั้นตอน กระบวนการอย่างไร ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยนี้ผู้วิจัยใช้คำถามเชิงพรรณนาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์จำแนกประเภท (domain analysis) และคำถามเชิงเปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์ประเด็นทางวัฒนธรรม โดยใช้เวลาในการศึกษาประมาณ 3 เดือน

ช่วงที่สี่ เป็นช่วงสุดท้ายที่ผู้วิจัยเข้าสู่สนามอีกครั้งหนึ่ง เพื่อรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนและเพียงพอที่จะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปชั่วคราว ตามหลักแบบอุปนัย (inductive conclusion) และยังเป็น การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลอีกด้วย โดยผู้วิจัยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน

4. การจัดการกระทำกับข้อมูล เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลต่างๆไว้จำแนกข้อมูลตามชนิดของ ข้อมูล และเป็นหมวดหมู่ของข้อมูล รวมทั้งทำการตรวจสอบแบบสามเส้าโดยพิจารณาจาก แหล่งเวลา แหล่งบุคคล แหล่งสถานที่ว่าข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล ข้อมูลมีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทปบันทึกการจดบันทึก ผู้วิจัยนำข้อมูลแต่ละรายมาเรียบเรียงให้เป็นระบบ ทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งอ้างอิงอื่นเช่นเพื่อนในกลุ่มโรงเรียน เพื่อนในกลุ่มนอกโรงเรียน เป็นต้น การจัดการกระทำกับข้อมูลผู้วิจัยทำควบคู่กันไปพร้อมๆ กับ การเก็บข้อมูลในภาคสนามเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นความจริงมากที่สุด ทำ การเปรียบเทียบกับข้อมูลที่เกิดในแต่ละช่วง ว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยหรือยัง ถ้ามีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ก็สามารถที่จะย้อนกลับไปเก็บข้อมูลบางส่วนได้อีก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยการตีความ สร้างข้อสรุปข้อความจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่พบเห็นแล้วทำการ

วิเคราะห์ควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามทุกครั้ง การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องในเหตุผลของทุกประเด็นตามกรอบแนวคิดในการวิจัย พิจารณาวามสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นว่าสามารถตอบ คำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบถ้วน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยายและสอดแทรกกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาแยกประเภทและจัดหมวดหมู่ตามจุดหมายของการวิจัย ข้อมูลเบื้องต้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฐมภูมิ

2. ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์จากการวิจัยภาคสนามมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยการนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์แยกประเภทพฤติกรรมและวัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ตามลำดับ เพื่อหาข้อสรุปเบื้องต้น ถ้าข้อมูลไม่เพียงพอ ก็จะมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนนั้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายสำหรับการสร้างข้อสรุปต่อไป

3. ผลสรุปการวิจัยตามหลักวิธีอุปนัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบการวิจัยที่ได้เสนอไว้ข้างต้นมาวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ดั้งขั้นตอนและแบบการวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น อาจจะมีการปรับเปลี่ยน ตามสถานการณ์หรือข้อเท็จจริงในการวิจัยภาคสนาม